

de Haamsjeut

IVN Meerssen

Winter 2023

de Haamsjeut

Winternummer 2023

1ste jaargang, nr. 4

Redactie de Haamsjeut

André Ament

Leo Bielders

Pascalie Satijn

Inhoudsopgave

Van de Bestuurstafel, Marianne van den Berg	1
Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	3
Verslag Algemene Ledenvergadering, Ria Tuijt	4
Europese Hoornaar of Paardenwesp, Paul Notten	8
De huiszwaluw, Jan de Veen en Pascalie Satijn	13
Vergunning huiszwaluwtil Ulestraten, Jan de Veen en Pascalie Satijn	16
Een walnotenboom bij de waterput, Jan van Dingenen	18
Rondom de Sibbergrubbe, Wil Lemmens en Riekie Notten	23
De bouw van een Muizenruiter, Jan de Veen	31
De zonnebloem, John Bronckers	34
De Landschapsgroep van IVN Meerssen, John Bronckers	39
Calendulaworkshop: van zaadje tot crème, Riekie Notten	41
Aan de slag met Natuurkracht!, Riekie Notten-Houben	44
Activiteiten, Wim Derks	46

de Haamsjeut van IVN Meerssen

verschijnt 4 keer per jaar. Kopij voor het nieuwsblad kan worden

aangeleverd via: andreament47@gmail.com T 06 44189017

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel.

De tekeningen in deze Haamsjeut zijn van de hand van Jan van Dingenen.

Van de Bestuurstafel

Marianne van de Berg

Beste lezer,

Het jaar 2023 is een intensief jaar geweest voor veel leden van IVN Meerssen. Zoals je weet zijn IVN Ulestraten en IVN Meerssen vanaf april samen gegaan tot het nieuwe IVN Meerssen. Uit beide oorspronkelijke verenigingen zetten mensen zich in om aan een actieve, nieuwe vereniging bij te dragen. Hierbij worden zoveel mogelijk goede zaken uit het verleden voortgezet; soms gestoken in een nieuw jasje. Denk aan onze wandelingen en aan excursies. Zoals de zeer succesvolle serie 'kern' wandelingen gedurende de eerste maanden van het jaar. Ook veel jongeren deden hier aan mee. We gaan zo'n bundeling aan wandelingen in onze kernen komend jaar opnieuw organiseren; nu met andere thema's. Houd hiervoor onze nieuwsflitsen in de gaten.

Aan het begin van 2024, op 7 januari, vindt de nieuwjaarswandeling plaats. De wandeling eindigt bij de Proostenkelder, waar wafels en warme glühwein ons zullen opwachten. En nu maar hopen dat het niet stortregent...Sneeuw mag wel, wat mij betreft.

Ook onze lezingen en andere binnen-activiteiten vinden veel weerklank. Denk aan de bijeenkomsten over natuurfotografie, een lezing over wilde zwijnen in ons gebied of aan het bereiden van een verzachtende calendula crème, gemaakt van goudbloemblaadjes. Dank voor de tips. We horen er graag meer! Aarzel niet om je suggesties te laten weten aan ivnmeerssen@gmail.com.

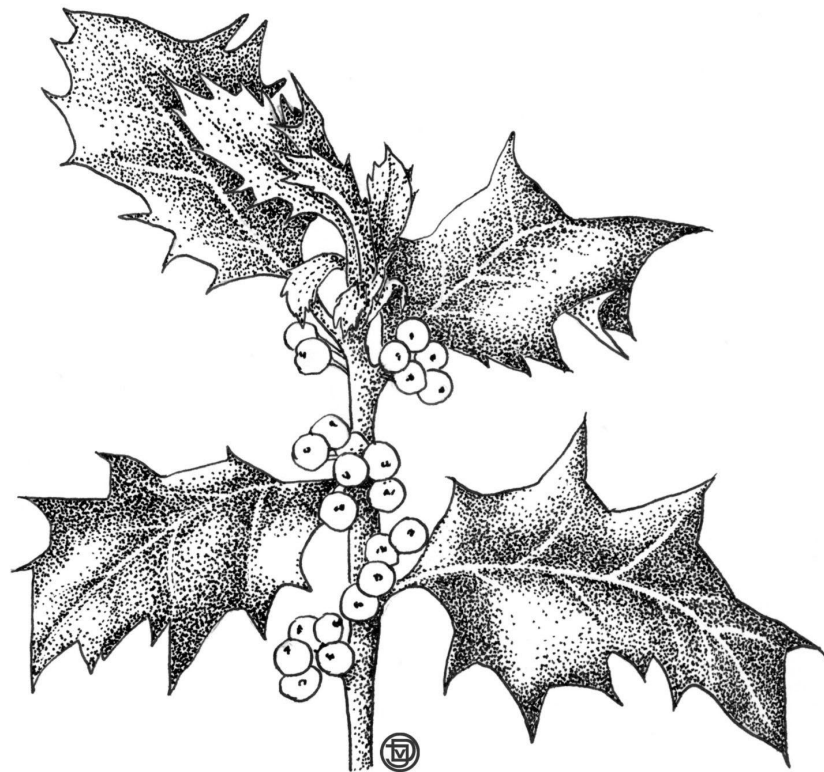
In september is de IVN natuurgidsenopleiding weer gestart. Deze opleiding strekt zich uit over enkele avonden en zaterdagen per maand, gedurende 2 jaar, en vindt zowel binnen plaats als in de buitenlucht. Er zijn al 4 mensen bekend die hun stage bij IVN Meerssen willen doen. We

hopen natuurlijk dat ze ook na hun opleiding als gids werkzaam willen blijven bij ons.

De komende maanden vinden er weer vele activiteiten plaats, te veel om hier allemaal op te sommen. Ik wil er toch 2 noemen: de algemene ledenvergadering en de avonden samen met mensen van het waterschap.

Onze algemene ledenvergadering vindt plaats op 26 februari a.s. in de Stip. De uitnodiging hiervoor vind je elders in dit blad, evenals de conceptagenda en het verslag van onze laatste ALV van oktober jl. En er worden 2 avonden gehouden (15 januari en 25 maart) waarop mensen van het waterschap Limburg ons meenemen in de problematiek en de zegeningen van water, met name in Meerssen en omgeving, en wat wij daar zelf aan kunnen bijdragen. Zeg het voort!

Beste lezer, mede namens het bestuur van IVN Meerssen wens ik je een goede en zo vredig mogelijke Kerst en een gezond en natuur-rijk 2024.

Uitnodiging voor de Algemene Leden Vergadering
Maandagvond 26 februari 2024 om 19.30 uur in
Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen

Concept agenda

- 1) Opening door de voorzitter
- 2) Mededelingen
- 3) Verslag extra ledenvergadering 23-10-23. Verslag staat in afdelingsblad De Haamsjeut winter 2023
- 4) Jaarverslag IVN-Meerssen
- 5) Jaarverslagen werkgroepen: Communicatie (André Ament), Vogelwerkgroep (Bert Merk), Activiteiten (Wim Derks), Jeugd (Els Derks-van der Wiel), Plantenwerkgroep (Leo Voragen), Paddenwerkgroep (Frans van de Kragt), Landschapsonderhoud (Jo Lexis), Zoogdieren (Wim Derks) en Milieu (Els Derks-van der Wiel)
- 6) Financiën: Jaarverslag 2023, Begroting 2024, Contributie 2025
- 7) Verslag kascontrolecommissie
  - a) Verslag (Leon Schoenmakers en André Ament)
  - b) Verkiezing nieuwe commissie
- 8) Bestuur
  - a) Aftredend, herverkiezing
  - b) Verkiezing nieuw bestuurslid, penningmeester
- 9) Huishoudelijk reglement

- 10) Toekomstige ontwikkeling IVN-Meerssen
  - a) Natuurgidsen in opleiding
  - b) Natuurcursus
  - c) Samenwerking in regio; district
  - d) Jongeren
- 11) Rondvraag
- 12) Huldiging jubilarissen
- 13) Afsluiting met gezellige nazit

Concept Notulen extra ledenvergadering IVN Meerssen,

Aanwezig: Marianne van den Berg, Wim Derks, Riekie Notten, Jan de Veen, Pascale Satijn, Leo Voragen, Frans Ligthart en Frans van de Kragt.

Ria Tuijt, notulist.

Inclusief bestuur 37 aanwezigen leden.

Afgemeld: Renate Wagemans, Fred Erkenbosch, Nicole Cordewener, Thera Schepers, Anja van Domburg, Jurre Boer.

1 Opening

Opening door Marianne, het bestuur stelt zich voor aan de aanwezige leden.

2 Terugblik op eerste half jaar nieuw IVN-Meerssen

We kijken terug op een mooi half jaar.

De activiteiten:

- Aan de Natuurgidsenopleiding doen 4 mensen van IVN-Meerssen mee.
- Nieuwe activiteiten zijn goed bezocht.
- In 2023 Natuurcursus, bezocht door veel nieuwe mensen, excursie naar de 5 kernen van Meerssen. Dit is een manier om leden te werven.
Ook in 2024 natuurcursus, 1 of 2 binnen-lessen, buitenles nu thema's, bijvoorbeeld dieren, planten, bomen en landschap.
- Vogelwerkgroep. Jan vertelt over ringen van uilen en valken en vogelhotels, er komt nieuw grote zwaluwtil in Ulestraten. Via de Nieuwsflits wil hij de mensen in de gelegenheid stellen dit bij te wonen.
- Landschapsonderhoud, diverse plekken in Meerssen en de Kindervallei Valkenburg.
Jo Lexis vertelt over de Kroedwush. Voor het eerst bij Marnis, Bunde. Hulp uit alle kernen van Meerssen, bezoek studenten Hogeschool Wageningen en Rinie de Groot, Brabant.
Op Ambachten Einighausen-markt met kraam over Kroedwush.
- Via RaboClubSupport voor project De Kroedwush € 269 ontvangen.
- Wandelingen en excursies, goed bezocht, we maken ook ommetjes in de buurt, dit is ongeveer 1 ½ uur. Will Lemmens legt uit over excursies en wandelingen.

- We bezochten Natuurbegraafplaats Ulestraten, toegelicht door Leo, de MTB Kwekerij de Bongerd Bunde, uitgelegd door Riekie, er werd cursus fotografie gegeven 1 binnen- en 1 buitenles, hopelijk nog vervolg.

3 Verslag algemene ledenvergadering 4 april 2023

De notulen worden goedgekeurd.

4 Voorstel contributie 2024

In onderstaande tabel wordt een voorstel gedaan voor de hoogte van de contributie in 2024. Voorstel wordt goedgekeurd.

type	Voorstel benaming	2023			2024		
				Totaal	Voorstel	+gids	Totaal
1.1	K Lid landelijk via landelijk	25		25	25		25
1.1.	Lid landelijk via landelijk						
N	inclusief Natuurgids	25	17	42	25	20	45
1.2	D Lid landelijk	20		20	25		25
1.2.	Lid landelijk inclusief						
N	C Natuurgids	20	17	37	25	20	45
1.2.a	H Lid landelijk huisgenoot	5		5	6		6
2	A Lid/donateur plaatselijk*	14		14	17		17
	Lid/donateur plaatselijk						
2.N	B inclusief Natuurgids*	14	17	31	17	20	37
	Lid/donateur plaatselijk,						
2.a	H huisgenoot*	5		5	6		6

- *i v m nieuwe richtlijnen is het niet meer mogelijk alleen plaatselijk lid te worden.

5 Verkiezing nieuw bestuurslid

Wim is nog penningmeester i.s.m. John Bronckers, onze administrateur. Het bestuur is in gesprek is met een IVN-lid uit Meerssen over mogelijk penningmeesterschap. We zijn nog steeds op zoek naar nieuwe bestuursleden en mensen die bestuursleden ondersteunen. Het is mogelijk een bestuursvergadering te bezoeken, wel van tevoren even aanmelden.

6 Komende activiteiten

Marianne loopt door de geplande activiteiten. Vraagt de leden hun emailadres door te geven, dit is van belang om onze leden voor actuele

mededelingen te bereiken, zoals onze Nieuwsflits. We hopen dat de fotocursus een vervolg kan krijgen. Frans van de Kragt vertelt over de langste haag die op 25/26 november 2023 geplant wordt in Simpelveld, Eijs, Wijlre en Valkenburg. Dit 'nieuwe groen', het planten van struwelen, die uit struiken en bomen bestaan, moet bij hevige regenval de erosie tegengaan en regenwater vasthouden.

7 Rondvraag

- Wat wordt geboden aan landelijke leden?
  - *Stuifmeel. Tijdschrift ,digitaal.*
  - *Cursussen, actief of digitaal.*
  - *Verzekerd bij activiteiten*
  - *Mensen en Natuur, tijdschrift, 4x per jaar.*
  - *Levert bij de Natuurgidsencursus aangepast materiaal en verzorgt de inhoud van de opleiding.*
  - *Wekelijks ons IVN in de mail.*
  - *Via IVN-website korting op artikelen.*
- Vraag over Natuurgidsenopleiding? Ze zijn de nieuwe instroom voor het voortbestaan van IVN.
- Op de website staat niets over historie Meerssen? Haamsjeut staat er ook niet op?
IVN-landelijk wil dit niet.
Aparte site hiervoor maken? Marianne benadrukt als men foto's opstuurt voor de Haamsjeut of Facebook, alleen als eerst aan de mensen op de foto voor toestemming gevraagd is voor publicatie, Dit i.v.m. de AVG.
- Jean Slijpen uit Ulestraten stelde 42 jaar den Haamsjeut IVN-Ulestraten ter beschikking in ALV april. Is hier iets mee gedaan?
Nog niet.
- Jeanny Bronckers stelt nu alle uitgaves De Nieuwsbrief IVN-Meerssen ter beschikking.
- Waarom aanmelden voor sommige activiteiten? *Er kan beperkte deelname zijn.*
- Mevrouw is jaar lid, heeft nooit Haamsjeut ontvangen?
John Bronckers regelt dit met haar.

8 Afsluiting

Marianne sluit de geslaagde algemene ledenvergadering af.

Europese Hoornaar of Paardenwesp

Paul Notten

Inleiding

De hoornaar behoort tot de echte wespen of papierwespen en is een van de bekendere soorten wespen in Europa. De soort komt ook voor in delen van Azië en is door de mens uitgezet in Noord-Amerika. De Europese hoornaar kan tot 3.5 centimeter lang worden en is daarmee meer dan twee keer zo groot als de meeste andere wespen. Ondanks de lichaamsgrootte en het luide gezoem is de hoornaar niet agressief behalve als men te dicht bij het nest komt of het nest verstoort. De steek van de Europese hoornaar is pijnlijker dan de steek van een honingbij maar het gif is minder krachtig. Hoornaars gebruiken het gif om insecten te doden die zij vervolgens met de kaken vermalen tot een papje en aan de larven voeren. De larven geven op hun beurt een zoete vloeistof af aan de werksters die de suikers gebruiken als brandstof om te kunnen vliegen en zo nog meer insecten te vangen. Het nest wordt gemaakt van cellulosevezels die vooral van dode bomen worden geknaagd. Het nest is doorgaans bolvormig en bestaat uit meerdere raten. Anders dan bij de ver verwante honingbij het geval is, is in het nest van de hoornaar geen honing aanwezig.

Voorkomen

In mijn jeugd jaren heb ik éénmaal in 1959 een nest hoornaren kunnen bekijken. Op afstand, dat wel! Over het diertje dat door ons destijds werd aangeduid als 'paersjhorsel' ging het verhaal dat twee of drie steken dodelijk zouden zijn. Dáár wilde je wel uit de buurt blijven! Het nest zat in een oude, totaal vermolmdde balk van de schuur bij een woning aan de vroegere Rijksweg in Moorveld tegenover het pand waarin tot voor kort het bedrijf Enterforce gevestigd was. Het moet wel een groot nest geweest zijn want vanaf de schuur vlogen de hoornaars in een lange, drukke corridor de weilanden in.

De regenachtige jaren zestig met de strenge winter van 1963 zijn duidelijk niet geliefd bij de hoornaars. Pas in de tweede helft van de jaren zeventig kom ik ze weer tegen. En nog wel in mijn eigen voortuin aan het Bospad (toen nog Putstraat). Met hulp van familie Hermens en de tractor had ik een oude, door de iepenziekte gesneuvelde, olm in onze voortuin geplaatst. De olmenkop op een restant van de stam van zeker een meter hoog met een doorsnee van 1.10 meter. Een robuust prachtexemplaar maar duidelijk onderweg te vermolmen. Dát had koningin/moeder hoornaar ook gezien want geen twee jaar later vlogen de eerste hoornaren vanuit die olmenkop over ons gazon en het pad op vier meter afstand van onze voordeur richting bosgebied. Wéér in een lange rij zoals eerder waargenomen. Eerst een tiental hoornaars, daarna in aantallen rap uitgroeiend tot om en nabij de negentig per minuut. Totdat... een hoornaar niet uitkeek en tegen mijn gezicht vloog. Toen was het voor mij einde oefening en heb ik de gemeente gebeld die destijds de ongediertebestrijding nog zelf uitvoerde.

Hoornaars of vogels?

Vele jaren daarna blijft het rustig tot zes jaar geleden een koningin, in het voorjaar op zoek naar nestgelegenheid, bij het zien van de vele vogelkastjes rond ons huis gedacht moet hebben: 'vogelkastje, woningwet-model, wel erg klein maar komaan, ik ga er tegenaan!' Die eerste vogelkastbewoning is maar matig verlopen, maar heeft er wel toe geleid dat de bewoning van nestkasjes opgenomen moet zijn in het DNA-profiel van 'onze' hoornaars want in de volgende jaren is het strijk op zet dat de aan de achterzijde van onze woning boven het balkon hangende vogelkast bezet wordt door hoornaars; overigens steeds slechts met een bescheiden uitgroei. Maar dit jaar wordt het plots alles anders! Vanaf eind mei komt in het vogelkastje boven het balkon bewoning.

De familie hoornaar groeit als kool. Het aantal hoornaars dat over het balkon richting bos vliegt neemt met de dag toe en na enkele weken moet ik bij herhaling opkijken als weer zo'n diertje, ronkend als een Stuka (Duits gevechtsvliegtuig uit Wereldoorlog II), aan mijn hoofd

voorbijvliegt. Met de herinnering aan de eerder iedere minuut aan mijn voordeur voorbij vliegende 90 hoornaars heb ik de inmiddels geprivatiseerde Ongediertebestrijding ingeschakeld. Dan is het 'even wachten' aler ik de moed heb om het vogelkastje van de muur af te nemen. Want, wat is het geval? Op het moment van bestrijding door de man van de Ongediertebestrijding vliegen buiten het nest hoornaars. Die overleven deze actie en hebben nadien nog dagen rond het nest in de vogelkast gevlogen. Onderin diezelfde kast vier centimeter restanten van de door hoornaars opgepeuzelde bijen. Men zou kunnen zeggen: het 'levend' bewijs van de klacht uit imkerkringen dat hun bijen massaal ten prooi vallen aan hoornaars.

De raat die opgehangen was aan de bovenkant in de nestkast.

Invasie van hoornaars

Na de vele jaren van ongestoorde huisvesting moest ik deze keer ingrijpen om overbevolking van die 'gele ridders' rond ons huis te voorkomen. Want, één muur verder aan de oostzijde van ons huis is er inmiddels nóg een nest hoornaars gekomen in een vogelkast met drie afzonderlijke nestruimten, door ons aangeduid als 'de mussenflat'. We hebben enkele jaren gewacht op de door ons gewenste bewoning door mussen maar 'getsjielp' is er niet van gekomen. De middenkast is als eerste door moederhoornaar in beslag genomen en zij is in een ongekend tempo eitjes gaan leggen met als gevolg dat een groot leger van aanvoer- en

afvaltroepen dagelijks in de weer is en er bij de nestkastopening steeds meer filevorming ontstaat.

Rond deze opening wacht een groot aantal rondkruipende hoornaars ongeduldig tot er een gaatje is om de kast in te glippen. In de regiekamer van de hoornaren heeft men ondertussen ook in de gaten dat de nestontwikkeling begint vast te lopen. En wat gebeurt? Een nieuwe formatie werkers begint rond de buitenkant van de nestkast nieuwe raten te vormen. Eerst langzaam maar

na een kleine twee weken groeit de ratenstructuur per dag met enkele centimeters. De uitbreiding gaat over het volledige oppervlak van de vogelkast van 20 bij 35 centimeter. Aanvankelijk zitten in twee compartimenten nog géén hoornaars. In de nieuwe van papyrus gemaakte omhulling is op bijgevoegde foto goed te zien dat de oorspronkelijke nestgaten helemaal afgedekt zijn en dat de werkers van de hoornaar-familie in de aangebrachte omhulling enkele nieuwe toegangen gemaakt hebben. Een wonderlijke vorm van landjepik.

De uitbreiding gaat over het volledige oppervlak van de vogelkast van 20 bij 35 centimeter.

Tot slot

Uiteindelijk is het uiterlijk van onze mussenflat niet meer te zien. Die is omgevormd tot een Christo-achtige presentatie, bijna een kunstwerk dat ik graag van nabij wil bekijken als de hoornaar-familie haar biezen heeft gepakt. De uittocht van deze familie lijkt aanstaande want als ik dit schrijf,

eind september, is het aantal in- en uitvliegende hoornaars in tijd van enkele dagen meer dan gehalveerd. Blijft voor mij de vraag wat ik volgend jaar met al die rond ons huis hangende vogelkasten ga doen? Met de ervaringen van afgelopen jaren moet ik rekenen op minimaal 3 nieuwe broedgevallen. En dat vind ik toch wel wat te veel van het goede!

paulmanotten@gmail.com

De huiszwaluw

Jan de Veen (in samenwerking met PASCALLE SATIJN)

Inleiding

De huiszwaluw is een gedrongen vogel met een kort gevorkte staart en tijdens de vlucht een opvallend witte stuit. Elk voorjaar keren de huiszwaluwen terug naar de oude broedplaats, duizenden kilometers achter de rug, om hier hun jongen groot te brengen.

Woonplekken

Ik merk dat het elk jaar moeilijker wordt voor de zwaluw om leemnesten te bouwen of oudere bestaande nesten te repareren. De leem- en kleiplekken zijn moeilijk te vinden. Paden zijn geasfalteerd, verhard, bestraat of voorzien van grind.

Ik heb thuis een kleine maar waardevolle proef gedaan door het aanleggen van een modderpoel... en jawel hoor. Eén voor één kwamen de zwaluwen snoepen van de leem. Een poel maken is niet altijd mogelijk omdat er niet voldoende ruimte is en is vaak niet voldoende kennis aanwezig over hoe je de beste poel maakt voor de vogels. Maar je kunt ook eenvoudig leem doen in een kleine ijzeren of plastic bak. Een makkelijk alternatief om de huiszwaluw nog meer te helpen, is het ophangen van

kunstnesten. Zelf heb ik thuis 16 zelfgemaakte kunstnesten onder de witte, ruwe dakrand geplaatst. Heel vroeg in dit voorjaar maakten een aantal huismussen gebruik van de nesten. Maar al gauw worden ze door de komst van de zwaluwen verdreven, sjijpend op de dakrand op zoek naar een nieuw plekje.

Nestgelegenheid

Dit jaar raakten 10 van de 16 zelfgemaakte kunstnesten aan het voorhuis bezet. Vóór de inname is elke zwaluw zijn kunstnest met zorg aan het klaarmaken voor het broedseizoen door veertjes te verzamelen en vliegopening passend te maken met leem voor eventuele indringers. Zit alles in de plooiën zoals bij een natuurlijk nest, dan begint het 1ste legsel, daarna een 2de en soms ook een 3de. De leggerperiode duurt van mei tot september. Per legsel worden er vier of vijf witte en soms rood gespikkelde eieren gelegd. De eieren worden in 14 of 15 dagen door beide ouders uitgebroed en de jongen kunnen al vliegen na een periode tussen de 20 en 30 dagen.

Al die inspanningen om het de zwaluwen naar de zin te maken leverde in de zomer een drukte van jewelste op. Op een bepaald moment waren er zes nesten met nog niet uitgevlogen jongen, zo'n 24 in totaal. De bedelende jongen werden door de ouders gevoederd en die vlogen dan ook af en aan. En dan waren er nog de vier nesten met gemiddeld vier jongen, die tussen al deze herrie de nodige vliegreuen aan het maken waren. Je kunt je dan wel voorstellen hoe druk het aan het voorhuis is.

Nadat het eerste legsel van de vier nesten was uitgevlogen vlogen er in totaal 20 ouders rond en de 16 jongen van deze vier nesten, samen 36 zwaluwen. In de weken daarna kwamen daar nog eens 24 jonge zwaluwen bij van de overige 6 nesten. In totaal op dat moment dus 60 huiszwaluwen.

Dan begint de 2e leg maar het afgelopen jaar zijn de meeste zwaluwen niet aan een 2e leg begonnen, omdat ze erg laat in het land kwamen voor de 1e leg.

Het is echt de moeite waard om dit allemaal gade te slaan en met véél plezier te volgen.

Als je dit zelf van dichtbij wil beleven, kun je het best beginnen met het ophangen enkele kunstnesten op de noord- of oostkant aan het huis tussen de 4 en 6 meter hoog met vrij uitzicht op de omgeving.

Ongelooflijk en hoe mooi kan het zijn! Als het lukt dan heb je eer van je werk.

Vergunning voor de eerste huiszwaluwtil in Ulestraten

Jan de Veen en Pascale Satijn

Inleiding

De vergunning voor het plaatsen van de huiszwaluwtil aan de Groenstraat in het weiland van boer Maas in de nabijheid van het 'bassin onder' is in het najaar van 2023 verleend! Voor ons, maar ook voor alle leden van IVN is het een cadeau om de til te mogen plaatsen. De plaatsing van de vrijstaande huiszwaluwtil is een belangrijke zet om in de toekomst van deze luchtacrobaten te kunnen blijven genieten.

Huisvesting

De huiszwaluwpopulatie is vrij stabiel maar blijft gevoelig, dus bescherming is hoognodig. De leem- en kleipoelen waarvan de gesloten nesten met worden gemaakt, zijn steeds moeilijker te vinden en jammer genoeg worden ook nog eens bestaande nesten door de mens verwijderd. Om de huiszwaluw toch onderdak te geven gaan we aan de rand van het dorp Ulestraten, aan de Groenstraat, een huiszwaluwtil plaatsen. We hebben voor deze agrarische plek gekozen omdat er veel insecten zitten en er een regenwaterbuffer met modder ligt. Gelukkig waren Jos en José Maas het eens met het plaatsen van de til op hun terrein, dus daar zijn we hen dankbaar voor!

Verlenen Vergunning

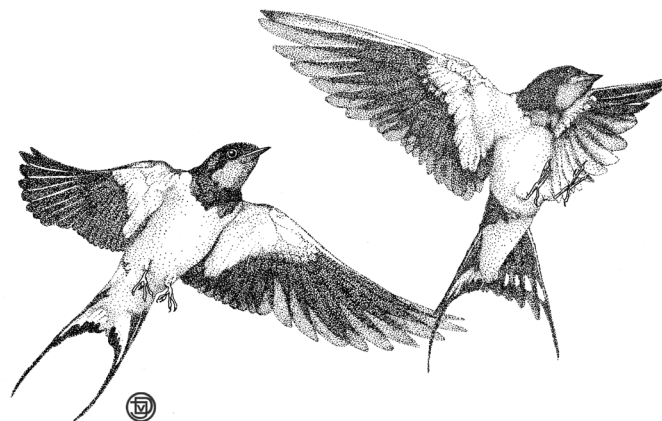
Pascale en ik hebben in het afgelopen voorjaar een aanvraag Omgevingsvergunning bij gemeente Meerssen ingediend, omdat de 6 meter hoge til helaas als een bouwwerk werd betiteld. Een bouwtekening van de fundatie en til (de kap en gegalvaniseerde paal) waren daarom vereist. De bij de omgevingsvergunning behorende leges zijn aanzienlijk, namelijk € 775! De totale investering komt daardoor uit op circa € 3.000. We hebben in ieder geval al € 2.750 aan subsidie toegezegd gekregen van Stichting Dier in Nood Maastricht, maar hopen dat deze stichting de hogere legeskosten ook nog willen meenemen.

Begin september viel de enveloppe van de gemeente Meerssen in de brievenbus en bij het openen was de verleende vergunning een mooi cadeau voor (Vogelwerkgroep) IVN Meerssen. Nadat de vergunning was verleend en gepubliceerd, ging er een termijn van 6 weken lopen. Als er voor het eind van die termijn geen bezwaren waren ingediend, werd de vergunning onherroepelijk. Gelukkig waren er geen bezwaren ingediend en dus kon de til besteld worden.

Aanpak

De huiszwaluwtil met de 6 meter lange paal is bij een dierenpeciaalzaak in Oirschot besteld en is begin november op transport gezet naar Ulestraten. Met Jos Maas is toen in het weiland aan de Groenstraat de 1ste spade in de grond gestoken. Allereerst is een gat van 0.6m x 0.6m x 0.8m gegraven, werd de paal recht gezet en handmatig met betonmix volgestort. Het plaatsen van de til zelf zal gebeuren zodra het beton is uitgehard, na ongeveer een maand. Afhankelijk van het weer zal de til door de firma Hoedemakers uit Ulestraten worden geplaatst. De plaatsing zal uitgebreid gevierd worden, dus houd de Nieuwsflits en andere berichtgeving hierover in de gaten. We hopen dan zoveel mogelijk belangstellenden te verwelkomen!

Het is de allereerste huiszwaluwtil in Ulestraten, de 3de in Zuid-Limburg en de 273ste van Nederland.

Een walnotenboom bij de waterput

Jan van Dingenen

Inleiding

Bij een wandeling in mijn woonplaats liep ik op een smal paadje onder een overhangende boom door. Het was een walnotenboom en er hingen al flinke groene noten vlak boven mijn hoofd. Niet verrassend want het was midden juli, dus de noten waren al aardig op weg om rijp te worden! Maar ik had dus weer een onderwerp gevonden voor een artikel, want ik begon me een hele boel dingen af te vragen: bijvoorbeeld wat is precies de functie van die dikke groene mantel en van die 'houten' mantel binnenin? En waar zitten de zaden eigenlijk in een walnoot? Want de bedoeling van de noot is natuurlijk de voortplanting en niet het opeten door mensen. Ik kon weer even bezig zijn.

Walnoten uit China en Amerika

Onze inheemse walnoot of okkernoot of notelaar heet officieel *Juglans regia*. De oorsprong van deze boom ligt in Centraal Azië, in het gebied tussen het westelijk deel van China en oostelijk Turkije. De Grieks/Macedonische Alexander de Grote (ca. 350 voor Christus) bracht de notenboom naar Europa en de Romeinen zorgden voor verdere verspreiding rond de Middellandse Zee en in West-Europa. De naam 'wal' in walnoot schijnt afgeleid te zijn van de Keltische volksstam 'Volcae', die in de Romeinse tijd woonde in de hoek tussen Pyreneeën en de Middellandse Zee, maar die eerder in het huidige Duitsland aan de Wezer woonde. De naam Wallonië bijvoorbeeld zou ook naar dat volk verwijzen. Maar het verrassende is dat de Germaanse stammen de term 'waal' of 'wal' gebruikten om iets aan te duiden dat van de Romeinen kwam! En dat doen wij dus nu ook nog met bijvoorbeeld de 'walnoot' wat 'Romeinse noot' betekent.

In Noord-Amerika groeit de 'zwarte walnoot' *Juglans nigra* en die is daar inheems, maar is ook duidelijk familie van 'onze' Chinese walnoot. Hoe

die relatie precies is, heb ik niet gevonden. Net zoals men in Europa doet met de okkernoot, wordt de zwarte walnoot hoofdzakelijk gekweekt voor consumptie. De teelt zit vooral in het Zuidoosten van de VS. Voor de oorlog heeft men in Duitsland ook de zwarte walnoot gekweekt, maar blijkbaar was dat geen succes.

Walnoten aan de boom. Het is eind juli: de onrijpe walnoten hangen aan een boom in mijn woonplaats.”

Het verschil tussen de vruchten van de zwarte walnoot en onze walnoot is niet groot: het zit vooral in de binnenste harde, ‘houten’ schil: die is donkerder van kleur. Volgens de “Flora van België, etc.” zijn de noten van de zwarte walnoot veel minder lekker dan ‘onze’ walnoten.

Er bestaat ook nog een ‘rode walnoot’, dat is een variant van *Juglans regia*. Die noten zijn hetzelfde als van de ‘gewone’ walnoot, maar het vliesje op het eetbare deel van de vrucht is niet gelig of bruinig maar donker rood. Of deze verschillen in de kleur van de noten veel uitmaken voor de smaak weet ik niet. Het is mij in ieder geval nooit opgevallen, maar ik heb ze ook nooit bewust gegeten.

De vermeerdering van walnotenbomen

In het wild gaat de voortplanting van walnotenbomen natuurlijk op de gewone manier via het kiemen van zaden in de vruchten, de walnoten. In commerciële boomgaarden met walnoten worden bomen echter heel vaak vermeerderd door enten of oculatie in onderstammen die al eerder zijn geplant. Professionele walnotentelers kunnen dus werken met een boom die een combinatie is van twee verschillende plantendelen: de onderstam en de ent. De onderstam is het onderste deel van de boom en vormt het wortelstelsel en het begin van de stam. De ent produceert het bovenste deel van de boom en bepaalt voor een groot deel de kenmerken van de noot.

De reden om enten te kiezen voor de voortplanting is o.a. de 'kritische' bestuiving van de boom. De walnootboom is éénhuizig d.w.z. een zo'n boom heeft zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen. Maar bij éénhuizige planten komt het vaak voor dat de mannelijke en de vrouwelijke bloemen

Vrouwelijke bloemen van de walnoot staan hier op een splitsing van takken. Dit moeten de noten worden. (Wikipedia)

op één plant niet tegelijk bloeien om zelf bestuiving en inteelt te voorkomen.

De kweker zal ook proberen om de kruisbestuiving te stimuleren en dan natuurlijk in een richting die hem het best uitkomt, dus bijvoorbeeld vroege bloei of juist liever laat. Of hij probeert bepaalde eigenschappen van de

vruchten te versterken. Maar hij moet wel steeds op een paar dingen letten: als hij van boom 1 wil oogsten moeten bij boom 2 de mannelijke bloemen tegelijk bloeien met de vrouwelijke bloemen van boom 1! Bovendien moeten de vruchten van boom 1 bepaalde gewenste eigenschappen hebben die ook door boom 2 gestimuleerd worden of minstens niet worden afgeremd!

In praktijk weten de kwekers natuurlijk uit ervaring welke varianten bij elkaar passen en normaal kan één stuifmeel leverancier die op het juiste moment rijp stuifmeel heeft, heel veel vrouwelijke bloemen bevruchten. Maar de walnoot wordt bestoven door de wind, dus de kweker moet wel weer opletten in welke windrichting hij de stuifmeel leveranciers plant!

*De mannelijke bloemen van de walnoot moeten op het juiste moment voor de bestuiving zorgen!
(Wikipedia)*

Ik heb uit de literatuur de indruk dat in Amerika de kwekers van walnoten zeer doordacht te werk gaan met dit soort problemen. In de meeste Amerikaanse regio's worden

walnotenbomen vermeerderd door de onderstam vanaf augustus of september te laten groeien, terwijl het enten dan kan plaatsvinden in de lente en nadat de onderstam wat bladeren heeft geproduceerd. Eigenlijk kun je dan twee keer kiezen: een keer voor een onderstam die aan de eisen van groei, bladproductie en dergelijke voldoet en bij de ent zullen het vooral de bloeiperiodes zijn van de mannelijke en/of de vrouwelijke bloemen.

Walnoten in Nederland

In ons land is de walnoot al eeuwenlang bekend, waarschijnlijk al in de Romeinse tijd. En ook al eeuwen staan er walnootbomen bij de boerderijen en worden de noten gegeten. Waarschijnlijk werden ze ook wel verhandeld, maar daarover ben ik niet veel tegengekomen. Opvallend is wel dat ik op internet vrij veel moderne informatie tegen kom, die bedoeld is om de teelt van walnoten te stimuleren. Ook van hazelnoten trouwens, terwijl de hazelaar een inheemse plant is die zich uitstekend in

het wild kan handhaven. Maar blijkbaar wordt het stimuleren van de teelt van walnoten door veel mensen in de landbouwsector belangrijk gevonden. Het zijn zeker vaak fraaie bomen in grote tuinen en de noten vind ik erg lekker. En het hout, walnoten hout of notenhout, is een gewilde houtsoort die tot de eerste wereldoorlog o.a. gebruikt werd voor de kolf van geweren en de propellers van vliegtuigen. Tegenwoordig is walnoten hout gewoon een hele fraaie houtsoort en vooral door de tekening in het hout in gebruik voor meubels en dashboards van auto's.

Allemaal heel interessant, maar voor mijn gevoel geen reden om grootschalige teelt in Nederland te gaan stimuleren. Ik was dan ook verrast op internet een artikel van ruim 70 pagina's te vinden door S.R. Wertheim 'De teelt van walnoten' uit 1981. De heer Wertheim was een consulent, die verbonden was aan

De onrijpe walnoot. Een deel van de groene mantel is verwijderd. (Wikipedia)."

het Ministerie van Landbouw. Andere, latere artikelen over de walnoot verwijzen ook naar dit verhaal. Mogelijk is de teelt van walnoten heel lucratief, maar dat zou me eerlijk gezegd zeer verbazen. Walnootbomen kweken is best ingewikkeld en blijkt heel vaak fout te gaan. De noten moeten op de eerste plaats kiemen, maar het schijnt dat het laten kiemen heel vaak mislukt. Of dat ligt aan de kwaliteit van de noten of aan de omstandigheden zoals vochtigheid, temperatuur, rijpheid etc. is me niet duidelijk.

En dan moet de boom uitgroeien. Het duurt 10 tot 15 jaar voordat een zaailing voluit vruchten draagt, tenminste als de bestuiving goed is 'afgesteld'! Bij het enten van de walnootbomen duurt het uiteraard wat minder lang als je de kiemfase niet meerekent.

Ofschoon dit niet gezegd wordt, zou het echte probleem kunnen zijn dat de boer jaren moet wachten voordat zijn bomen groot genoeg zijn om echt veel noten en veel geld op te leveren! Bij zoveel onzekerheid over een groot aantal jaren, kan ik me voorstellen dat de kwekers zeer voorzichtig zijn!

Een walnotenboom bij de waterput

Dat is de titel van dit artikel en het verwijst naar de situatie in ons land van voor en kort na de oorlog. In de meeste dorpen was er toen nog geen

De rijpe, hele walnoot en de onderdelen. Het stukje op de voorgrond is wat wij eten. (Wikipedia)

waterleiding en dus kwam het drinkwater en het waswater in de zandgebieden uit een put achter het huis. Daar werd vaak ook de was gedaan en te drogen gehangen als het weer dat toe liet. En bij mooi weer zaten de bewoners daar 's avonds bij elkaar.

Maar rond die put waren er door al die vochtige activiteiten, vaak veel vliegen, muggen en dergelijke. En dan kon je er niet rustig zitten. Maar: de meeste insecten hebben een hekel aan de geur van walnootbomen! En dus werd er heel vaak een walnotenboom geplant in de buurt van de put en kon de eigenaar er dus rustig zijn kop koffie of een biertje drinken zonder lastige vliegen of erger! En in de herfst gratis walnoten toe.

Herfst-excursie rondom de Sibbergrubbe

Wil Lemmens en Riekie Notten

Inleiding

De zondagochtend op 15 oktober 2023 voldoet helemaal aan de criteria van de herfst. De temperatuur is 6 graden en iedereen heeft zich al goed ingepakt. De bladeren kleuren aan de bomen en de gevallen bladeren sieren de wegen. Gelukkig is het nog droog en af en toe wil zelfs het zonnetje heel even door de wolken breken. Opvallend is het gevarieerde gezelschap, bestaande uit 15 deelnemers, dat via de IVN-website of de Geulbode gelezen heeft van deze excursie. We begroeten zowel deelnemers van buiten Limburg als mensen van Sibbe zelf en eigen IVN-deelnemers.

De aftrap

We starten bij kasteel Schaloen dat nog altijd een pronkstuk is in de omgeving van Valkenburg. We steken de provinciale weg over en lopen

Sintjansboskapel

naar een kapel. Het is de Sintjansboskapel (ook wel Genhoeskapel genoemd) gebouwd van mergelstenen en omgeven door beuken die fors gesnoeid zijn. Voorheen kon je hier goed schuilen zowel tegen de regen als tegen de felle zon. Hopelijk krijgt de kapel straks weer zijn groene bescherming terug.

We vervolgen ons pad en vinden voor dit jaargetijde nog veel bloeiende planten en grassoorten. We nemen een aantal planten onder de loep of gebruiken de intussen bekende apps zoals Plantnet en Obsidentify. Grassoorten determineren is niet gemakkelijk. In Nederland bestaan ongeveer 120 soorten in het wild en daarnaast hebben we ook nog de zegge-soorten waaronder vaak ook de siergrassen vallen. Het verschil tussen beiden is vaak moeilijk te onderscheiden. Het grootste verschil zit in de vorm van hun steel.

Grasstelen zijn hol en cilindrisch in doorsnede, terwijl de zegge-stengels massief en driehoekig in doorsnede zijn. De eerste grassoort die we bekijken is de Geelrode naalbaar. Deze eenjarige grassoort valt in het najaar op door zijn, met borstels bezette, kleurige en compacte aren. Vooral de late bloei is opvallend omdat de hoofdbloei van grassen dan al voorbij is. Wanneer de zon door de aren heen schijnt zie je een geeloranje tot rossige tint, door de gekleurde borstelharen. De deelnemers aan de wandeling zijn verbaasd dat er zoveel grassoorten zijn.

Geelrode naalbaar

Europese hanenpoot

Daarom bespreken we nog een grassoort die je veel ziet. Dit is de Europese hanenpoot. Een gras met een opvallende bloeiwijze die vooral te vinden is in zeer zwaar bemeste akkers. De bloeiwijze van deze hanenpoot is een tamelijk grote pluim, vaak chocoladebruin tot paars van kleur. In de pluim staan op regelmatige afstanden aren die bezet zijn met veel eivormige aartjes. Dit gras behoort tot de drie meest vervelende onkruiden.

In de berm aan beide kanten van het pad staan de planten en de bloemen nog volop te pronken in de herfst. De deelnemers hebben de smaak van het herkennen nu te pakken en willen weten wat er precies groeit en bloeit terwijl de wandeling pas net begonnen is. Het voordeel is dat je als gids al voorgelopen hebt en je dus weet waar je moet stoppen. Deze plek is er één van. Dus verdiepen we ons verder in het determineren van de in het oog springende planten en bloemen.

Omdat beide gidsen, Riekie en Wil, iets hebben met Canada volgt hier een toelichting op een veel voorkomende plant in Nederland; de Canadese fijnstraal. Deze oorspronkelijk uit Noord-Amerika afkomstige pionier soort breidt zich, na in de 17de eeuw in Europa te zijn ingevoerd, nog steeds uit. Je ziet hem overal, zelfs tussen de stoeptegels. Deze plant is ongeveer 75 cm hoog. Bovenin splitst de stengel zich tot een pluim die tamelijk veel kleine knopjes heeft waarin witte lintbloemen zitten. Deze plant oogt in de herfst grijs, maar dit exemplaar houdt zich zo te zien nog kranig groen.

Canadese fijnstraal

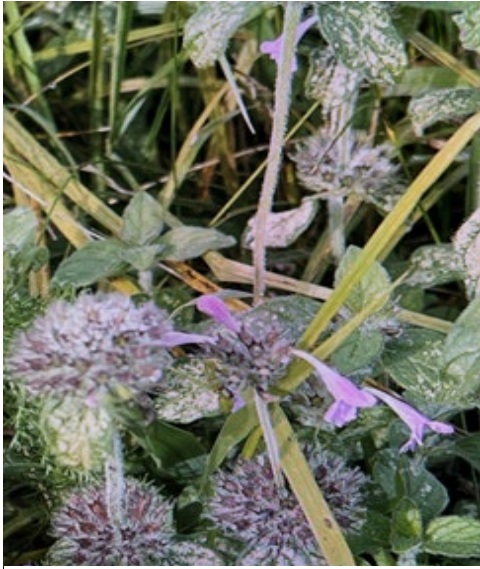

Tuinbingelkruid

Een van de laatste soorten die we hier aan de rand van het pad bekijken is het Tuinbingelkruid. Een eenjarige plantensoort uit de Wolfsmelk-familie, die je in eerste instantie niet als zodanig herkent. De plant bloeit van juni tot in de herfst met onopvallende, groengele bloemen. Tuinbingelkruid staat, zoals de naam al aangeeft, in moestuinen, maar ook op akkers, langs heggen op voedselrijke grond, en waar bijvoorbeeld regelmatig wordt geschoffeld. Herkenbaar?

Verder zien we nog marjolein, munt, melkdistel en zelfs een kleine geranium. De deelnemers kijken hun ogen uit en zijn zo leergierig dat we ze moeten manen om verder te gaan.

Omdat we als gidsen vóórgewandeld hebben, weten we dat we verder niet meer gaan kijken naar planten en bloemen, maar dat de focus nu komt te liggen op het bos met zijn paddenstoelen en bomen.

Borstelkrans

Tot slot verdient de laatste plant die we bekijken wel nog de volle aandacht. Het is de zeldzame borstelkrans. Deze plant uit de lipbloemenfamilie valt op door de rechtopstaande stengel met daarop de vaak bolvormige, sterk behaarde bloeiwijzen die lijken op een borstel. Uit de schijnkransen steken enkele rijpe lipbloemen die dan met hun roze tot donkerroze kleur de aandacht trekken. Deze zeldzame soort staat op de rode lijst. Alleen in Zuid-Limburg vind je de soort wat meer. De botanische naam *Clinopodium* is

Oudgrieks voor voetenbankje en verwijst naar de harige schutbladen, die een bankje voor de bloemen vormen.

Na deze plantenverkenning lopen we omhoog richting het Biebosch (niet te verwarren met de Biesbosch). Dit is een hellingbos met een grote natuurhistorische en cultuur-historische waarde in Valkenburg. Het is een waardevol loofbos met een dichte begroeiing van veel eiken en beuken. Jammer dat er recent veel gekapt is. We begrijpen wel dat bijzondere bodembedekkende planten zo meer kans krijgen om zich te ontwikkelen. Maar in één keer zoveel bomen kappen is erg rigoureuus. Zo komen bijvoorbeeld vele bomen nu volop in de wind en/of zon te staan. Vooral beuken hebben veel last van zonnebrand.

We kijken verder naar de bodembedekkende planten zoals mossen, varens en klimop. Maar we speuren nu vooral naar de paddenstoelen. We hoeven niet al te lang te wachten totdat we de eerste exemplaren zien. Omdat deze platte tonderzwammen zo'n mooi herfsttafereeltje vormen, krijgen ze een prominente plaats in dit artikel.

De platte tonderzwam leeft eerst als parasiet op een levende boom, waar hij intensieve witrot kan veroorzaken. Wanneer de boom is gestorven leeft de zwam van het dood materiaal.

Platte tonderzwam

Gele aardappelbovist

De volgende paddenstoel die we tegenkomen is de gele aardappelbovist. Deze heeft nauwelijks of geen steel en is giftig. Niet eten dus!

Opnieuw heeft iedereen de smaak te pakken en wil men nog meer paddenstoelen scoren. Ja, deze groep deelnemers is niet te stuiten. Minutieus wordt gespeurd naar bijzondere paddenstoelen en opeens horen we een vreugdekreet.

Het zijn Judasoren die gevonden zijn. Deze paddenstoelen zijn eetbaar en worden veel gebruikt in de Chinese en Japanse keuken. Ze hebben weinig smaak maar zijn smaakversterkers in combinatie met andere ingrediënten. Vooral in soepen, sauzen en salades doen ze het goed. De zwammen kunnen ook worden gedroogd en dan worden gegeten. Als natuurliefhebbers laten we ze staan zodat ook andere bezoekers in het bos van deze sierlijke paddenstoelen kunnen genieten.

De mythe rondom deze paddenstoel mag natuurlijk niet ontbreken. De naam komt van de legende over de Bijbelse figuur Judas Iskariot. Deze

paddenstoel was te zien op de vlier waaraan Judas zich had opgehangen nadat hij Jezus verraden had. Deze paddenstoel heeft de vorm van een oor en er werd gedacht dat dit het oor van Judas was. Zo is er op deze zondag in de herfst toch nog een stichtelijk woord.

Judasoor

Na al deze ontdekkingen vervolgen we onze tocht richting de Bieboschgroeve die je nauwelijks kunt zien. Cultuurhistorisch van waarde zijn de

Bieboschgroeve

restanten die onder het Biebosch te vinden zijn van wat de oudste mergelgroeve van Nederland. We staan verbaasd te kijken hoe de schapen langs de steile rand staan te grazen. Omdat we de groeve niet in zijn volle omvang kunnen zien, verklaren we het één en ander aan de hand van wat

foto's. Nadat we het bos verlaten hebben, lopen we langs de weg van de Sibbergrubbe richting Valkenburg. Door de bomen heen zien we een glimp van de Biebosch-kalkoven. In deze oven werd vroeger lokale mergel verbrand tot ongebluste kalk die voornamelijk gebruikt werd als bouw materiaal, bijvoorbeeld voor het maken van mortel en stucwerk. De oven wordt gerestaureerd, maar op de foto is te zien dat lang niets meer gedaan is aan deze restauratie.

Kalkoven

Als we Valkenburg bijna bereikt hebben, slaan we rechtsaf en lopen weer het bos in. Onderweg rapen we beukenootjes en tamme kastanjes. Ja, we raken helemaal ondergedompeld in de herfst sfeer. Toch blijven we onderweg kijken naar paddenstoelen. Ondanks dat het vochtig is zien we weinig verschillende paddenstoelen. Vaak zijn het dezelfde soorten die we zien, zoals de zwerminktzwammetjes. Gaat het minder goed met de paddenstoelen, wordt gevraagd.

Zwerminktzwammetjes

Ja, het lijkt er wel op. Ook in dit bos zien we toch veel brandnetels en bramenstruiken als gevolg van de neerslaande stikstof. Hierdoor krijgen de paddenstoelen niet de kans om te groeien. Dit treft overigens niet alleen de paddenstoelen. De ondergrondse draden van de zwerminktzwammetjes zijn namelijk van cruciaal belang voor bomen. Zij geven water en voeding aan de bomen in ruil voor suikers. Bovendien zorgen ze voor het opruimen van dode bomen en brengen daardoor weer voedingsstoffen in de bodem.

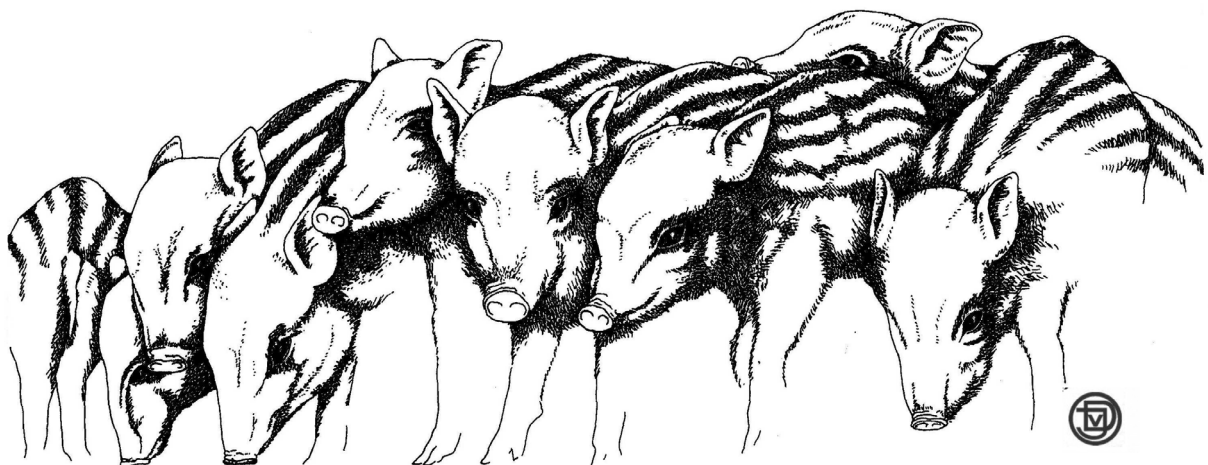
Via een steil pad omhoog gaan we weer terug naar het startpunt van deze excursie en genieten van de mooie natuur in de herfst. We ruiken de typische geur van de herfst. Deze geur komt door het afbraakproces van bladeren op de grond. Deze beginnen te schimmelen en vervolgens

komen gassen vrij doordat de bladeren composteren. We genieten van het mooie uitzicht op het Geuldal en zien toch verschillen in het landschap. Op de linker foto richting Valkenburg zie je een groot akkerland terwijl de rechter foto richting Schin op Geul graften en bosschages laat zien. De vraag wordt voorgelegd wat het mooiste landschap is. De deelnemers reageren daar verschillend op. De een kiest voor links omdat het rust uitstraalt door de grote vlakken en strakke lijnen. De ander kiest voor het rechter landschap omdat het typisch Limburgs is. Voor beide opties is wat te zeggen, maar de natuurkenners weten dat bij het linker landschap erosie ontstaat en het water snel naar beneden stroomt. En Valkenburg heeft daar nare ervaringen mee (gehad). Bij het rechter landschap stroomt het water niet direct naar beneden en blijft het wat langer staan bij de graften en bosschages. Hierdoor blijft ook de grond langer vochtig en op z'n plek.

Na deze discussie keren we moe maar zeer voldaan en met een rugzak vol met ervaringen naar het startpunt waar we afscheid nemen.

De bouw van een Muizenruiter

Jan de Veen

Inleiding

Het begint met het verzamelen van alle benodigde materialen. Vraag een fruitteiler naar 6 boompalen, haal bindtouw en/of schroeven, verzamel takken, veel bladeren en afgestorven loof van bloemen en dan begint de uitdagende klus. Nu, in het najaar, is het een goede tijd om hiermee te beginnen, zodat de nieuwe muizenruiter in het voorjaar zijn functie als tafeltje dekje heeft voor de muis-etende vogels. Eind oktober ben ik achter in de wei weer begonnen met de bouw van een muizenruiter in een wilde bloemenstrook.

Kan het overal?

Jouw tuin, groot of klein, het bouwen van een ruiters kan altijd! Hij biedt extra voedsel aan steen- en kerkuil, torenvalk en andere muis-etende roofvogels. De ruiters is zeer nuttig en trekt aandacht van muizen, maar ook egels, kikkers, padden, winterkoninkjes en huismussen huisvesten zich hier omdat de ruiters bescherming én broedgelegenheid biedt. Maar de ruiters ziet er ook leuk uit én hij zit vol leven en actie. Wil je dit zelf ontdekken, bouw dan zelf eens een ruiters.

Opbouw ruiters

De ruiters bestaat uit een piramide, gemaakt van 3 verticale en 3 horizontale boompalen van 2.50 m lang, die je aan elkaar schroeft of met touw vast bindt in een driehoeksvorm. De 3 verticale palen staan 1.40 m uit elkaar. Als

dit raamwerk staat, worden vanaf de grond tot aan de horizontale palen, 2 dikke lagen stro aangebracht, welke overvloedig worden bestrooid met gemengd graan. Zo ontstaat een tafeltje dekje voor de muizen, maar je moet ervoor zorgen dat het geheel niet nat wordt.

De ruiters wordt afwisselend in lagen van takken (stevigheid), veel bladeren en afgestorven loof van wilde bloemen opgebouwd. De bovenkant van de ruiters wordt afgedekt met een dik pakket zacht materiaal; de hoed

genoemd. Onder deze ideale omstandigheden (droog, warm, overvloedig gemengd graan en veel zacht materiaal) krijg je een explosie van muizen. Ik heb na een flinke regenbui gekeken en jawel hoor, het water was mooi langs de ruiters afgesijpeld. Het op de grond liggend stro met gemengd graan was niet nat geworden. In de winter kan de ruiters onderin regelmatig bijgevuld worden met gemengd graan. De muis-etende vogels hebben dit snel in de gaten en worden vaste bezoekers van dit rijkelijk gevuld tafeltje dekje. Vooral tijdens strenge winters met veel sneeuw betekent het voor uilen en roofvogels een grotere kans om te overleven. Een win-win situatie waarbij we tevens voor de vogels dicht bij huis een nieuw biotoop hebben gecreëerd.

De zonnebloem

John Bronckers

De zonnebloem (*Helianthus annuus*) is een tot 3 meter hoge, eenjarige plant uit de composietenfamilie (*Asteraceae*). De zonnebloem kan gezaaid worden van april tot half juni. De plant bloeit van juli tot oktober. Een plant kan dan meerdere bloemhoofden voortbrengen. Het bloemhoofd kan een diameter krijgen tot 30 cm. Onvolgroeide planten waarvan de bloemknop nog niet geopend is, vertonen heliotropisme: d.w.z. overdag draait de bloemknop op zonnige dagen mee met de zon. 's Nachts keert de

bloemknop terug naar de oostelijke stand. Deze dagelijkse beweging wordt bewerkstelligd door ongelijke groei door celstrekking van de bloeistengel. Tegen de tijd dat de bloeiwijze zich opent, verstijft de bloeistengel in de oostelijke stand; het heliotropisme is dan voorbij. Daardoor wijzen bloeiende zonnebloemen de hele dag naar het oosten.

Er bestaat een kweekvorm met een hangend hoofd, die aantrekkelijk is voor boeren omdat de bloemen minder beschadigd worden door vogels en vuil vanuit de lucht. Zonnebloemen worden gewoonlijk 1,5 tot 3,5 meter hoog. Er zijn uitzonderlijke gevallen bekend waarbij de zonnebloem een hoogte van 7,7 meter wist te bereiken. De stengel is dik en harig. Het merg heeft een grote cellulaire dichtheid. De bladeren zijn groot, ruw en soms gekarteld, afhankelijk van de variëteit. De bladeren zijn hartvormig en hebben opvallende nerven.

Zonnebloemen komen oorspronkelijk uit Noord- en Midden-Amerika en zijn meer dan 3000 jaar geleden gedomesticeerd door de oorspronkelijke bewoners van die gebieden. Rond 1530 werden zonnebloempitten door Spanjaarden (Columbus) naar Europa gebracht.

Zonnebloemen worden vooral gekweekt om de zonnebloemolie uit de zaden te winnen. De olie wordt veel gebruikt in de keuken en als basis voor allerlei producten waarin plantaardige olie wordt verwerkt, zoals margarine. De olie bevat veel onverzadigde vetzuren en kan, omdat deze goed bestand is tegen hitte, voor frituren gebruikt worden. Zonnebloemolie bevat linolzuur, dat het cholesterolgehalte in het bloed verlaagt. De zaden kunnen ongepeld of gepeld, rauw of geroosterd worden gegeten. Ontkiemende pitten met een uitloop van maximaal 6 mm kunnen worden gebruikt in salades of op brood. Pitten met een langere kiem smaken bitter. Bloemknoppen kunnen rauw worden gegeten of worden gestoomd en gegeten zoals artisjokken. Het loof van de zonnebloem wordt gebruikt als veevoer. De zaden kunnen aan kippen worden gevoerd, onder andere om de eierproductie te bevorderen en om de dooier donkerder te laten kleuren. Ook het meel dat na het uitpersen van de pitten resteert wordt als veevoer gebruikt. In geraffineerde vorm wordt de olie ook voor industriële doeleinden gebruikt. De bloem kan worden gekookt om gele verfstof te verkrijgen. De plant kan ook gebruikt worden als kamer- of tuinplant en snijbloem. Als de stengel wordt gedroogd, wordt deze hard en is te gebruiken als brandstof.

De zonnebloem wordt in Oekraïne geassocieerd met vrede. Tijdens de Russisch-Oekraïense oorlog wordt de bloem ook gezien als een symbool van verzet, en wordt die gebruikt om steun te betuigen aan Oekraïne. Tot zover de belangrijkste informatie die ik op Wikipedia heb kunnen vinden over de zonnebloem.

Maar er is meer over te vertellen. En dat heeft alles te maken met Fibonacci, waar in de Haamsjeut (lente-editie) door mij en in de zomereditie door Jan van Dingenen aandacht aan is besteed.

Jan heeft mij uitgedaagd meer over Fibonacci te vertellen, hetgeen ik graag doe aan de hand van de zonnebloem.

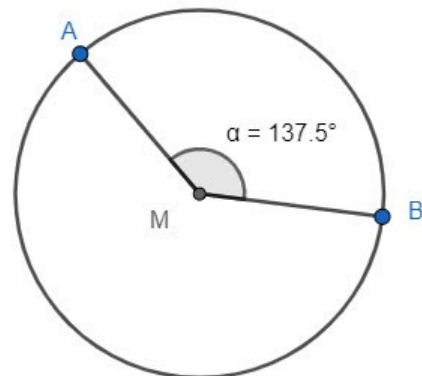
De rij van Fibonacci: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, ... (ieder getal is de som van de twee voorgaande getallen) komt veel voor in de natuur. Het aantal bloemblaadjes van veel planten is vaak een getal uit deze rij. Ik ben er nog altijd niet achter waarom dat zo is. Zo hebben zonnebloemen 55, 89, 144 en zelfs 233 bloemblaadjes, hetgeen vaak moeilijk te tellen is natuurlijk. Wanneer je de zaadjes bekijkt in een volgroeide zonnebloem, dan valt op dat de zaadjes gerangschikt lijken in spiralen. Bij een redelijk grote bloem zijn er 34 naar rechtsdraaiende spiralen en 21 naar links draaiende. Weer getallen uit de rij van Fibonacci dus. Het meest verwonderlijke vind ik echter dat het ontstaan van die spiralen ook alles te maken heeft met het getal ϕ (spreek uit: fie). Dit getal wordt ook wel het getal van Fibonacci genoemd en staat ook wel bekend als de gulden snede. Het getal ϕ is bij benadering gelijk aan 1,618.

Wikipedia vermeldt hierover het volgende: 'de gulden snede is de verdeling van een lijnstuk in 2 delen, en wel zódanig dat het grootste van de twee delen zich tot het kleinste verhoudt, zoals het gehele lijnstuk zich verhoudt tot het grootste'.

Wanneer je een lijnstuk verdeelt in 2 stukken zó dat het grootste stuk 1,618 keer zo lang is als het kleinste stuk, dan heb je zo'n lijnstuk verdeeld volgens de gulden snede. In dat geval is dus ook het gehele lijnstuk 1,618 keer zo lang als het grootse deel. Ik zal jullie verder niet vermoeien met dit soort wiskundige taal. Van belang is het, te weten dat er slechts één verdeling van een lijnstuk bestaat dat aan de gulden snede voldoet (dat is wiskundig te bewijzen). Als voorbeeld hier een klein rekensommetje: verdeel een lijnstuk AB (A en B zijn de eindpunten ervan) dat 200 cm lang is in 2 stukken AC en CB zó dat $AC = 123,61$ cm en dus $CB = 76,39$ cm. Dan is $AC/CB = 1,618$ en ook $AB/AC = 1,618$ (bij benadering allemaal). Dat getal hebben we in een vorig artikel zien ontstaan uit de rij van Fibonacci. Wanneer je twee opeenvolgende getallen door elkaar deelt, zul je zien dat de uitkomsten op den duur gaan naderen naar ongeveer 1,618. Zo is bijvoorbeeld $13/8$ gelijk aan 1,625. En $21/13$ is ongeveer 1,615. $34/21$ is ongeveer 1,619. En $55/34$ is ongeveer 1,618 net zoals $89/55$ en $144/89$

enzovoort. Dit getal in 15 decimalen nauwkeurig 1,618033988749895, is het beroemde getal ϕ .

Wanneer je een cirkel verdeelt in twee stukken zó dat het grootste stuk 1,618 keer zo groot is als het kleinste stuk, dan ontstaat een middelpunthoek van bij benadering $137,5^\circ$. Zie tekening hiernaast. Deze hoek wordt de ϕ -hoek genoemd.

Ik ga weer verder met de spiralen van de zonnebloem. Hoe komt de bloem aan deze spiralen? Dat heb ik eens onderzocht met een wiskundig tekenprogramma. In de volgende afbeeldingen zien we hoe de zaadjes geordend worden onder verschillende hoeken. Hierbij wordt er van uit gegaan dat het eerste zaadje ergens dicht in de buurt van het midden ontstaat en dat het volgende zaadje telkens onder eenzelfde hoek een eindje verder van het midden gevormd wordt. Wanneer de draaihoek telkens 90° is, dan zouden er alleen zaadjes ontstaan op de wijze zoals in de nevenstaande figuur wordt aangegeven.

Hierbeneden is te zien dat er bij een hoek van 45° 8 rechte stukken met zaadjes gevormd worden. De rest van de cirkel heeft dan dus geen zaadjes. Een hoek van 82° laat een patroon zien dat al meer op de werkelijkheid lijkt. Zie ook de situatie bij $136,5^\circ$.

Hoek van 45°

Hoek van 82°

Hoek van $136,5^\circ$

Maar alleen bij $137,5^\circ$ tekent het programma een zonnebloem die overeenkomt met de werkelijkheid, 21 naar rechts draaiende spiralen en 34 naar links draaiende. Tel maar na! Is het niet wonderlijk?

Ik heb het niet onderzocht, maar ik heb sterk het vermoeden dat de Fibonacci-hoek van $137,5^\circ$ ook een rol speelt bij plaatsing van de bladeren rondom de stengel van de zonnebloem. Zeer veel planten, struiken en bomen rangschikken hun bladeren rondom stengel of tak in een spiraal waarbij elk volgend blad geplaatst wordt onder de inmiddels ook bij jullie bekende hoek φ , de hoek van $137,5^\circ$ bij benadering. Daar ga ik me verder in verdiepen en zal ik mogelijk in een volgend artikel op terugkomen.

De Landschapsgroep van IVN-Meerssen

John Bronckers

Inleiding

Binnen de werkgroep Landschapsonderhoud is dit jaar stilgestaan bij het feit dat deze werkgroep al 10 jaar lang onderhoud verricht bij de Kindervallei in Houthem. De directie en de medewerkers van de Kindervallei is hen daar zeer dankbaar voor en de werkgroep voelt zich daar zeer thuis.

Middels een heerlijke lunch, aangeboden door de directie, heeft de Kindervallei hun dankbaarheid uitvoerig laten blijken. Dat ook de partners en het bestuur hieraan mochten deelnemen was bijzonder. De uitleg over het fraaie gebouw en over de ontwerper ervan, kunstenaar en architect Friedensreich Hundertwasser, door Leo van Delft, werd zeer gewaardeerd. Tijdens een rondleiding werd met bewondering kennis genomen van het werk dat de vele vrijwilligers van het Ronald McDonaldshuis verrichten om kinderen met een ernstige beperking samen met hun ouders een plezierig vakantieverblijf te bezorgen.

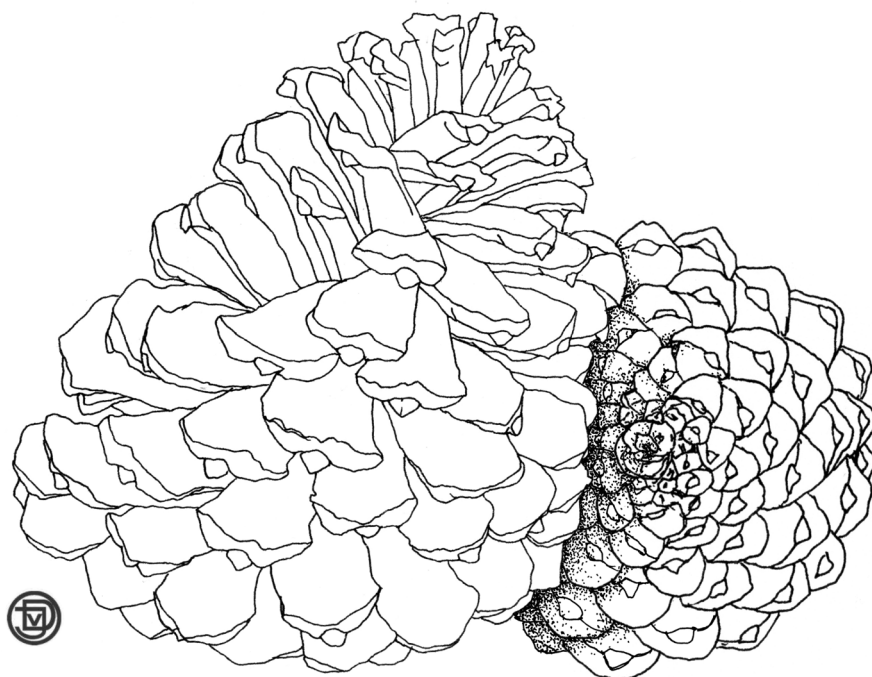

Onze landschapsgroep heeft daarbij een mooie en zinvolle rol, door het groen in de omgeving van het gebouw en boven op het gebouw te onderhouden.

Zonder de anderen tekort te doen, willen wij één persoon hier met name voor het voetlicht brengen: Fiel Van Den Berg. Fiel heeft deze 10 jaar als coördinator in de werkgroep op bijzondere wijze een belangrijke steen bijgedragen. De wijze waarop Fiel het werk onder de groep wist te verdelen was zeer efficiënt. Zijn vele contacten met gemeente, diverse natuurorganisaties en met de Kindervallei wekte niet alleen bewondering bij de mensen van de werkgroep, maar zeer zeker ook bij het bestuur. Ook het administratieve gedeelte had zijn aandacht. Zorgvuldig hield hij bij hoeveel uren en met hoeveel mensen er gewerkt werd. Om daar later een overzichtelijke presentatie van te maken, ten behoeve van afdelingsblad en gemeente.

Fiel heeft besloten het een beetje rustiger aan te gaan doen maar blijft actief lid van de werkgroep. De coördinatie laat hij met een gerust hart over aan Jo Lexis en Al van de Wal. Zij weten dat ze altijd een beroep kunnen doen op de expertise van Fiel.

Fiel bedankt voor alles wat je gedaan hebt voor de Landschapsgroep.

Calendulaworkshop: van zaadje tot crème

Riekie Notten- Houben

Ergens op een bijeenkomst van de plantenwerkgroep van IVN Meerssen vertelt Ria Tuijt trots over een goudsbloemenzalf die ze zelf heeft gemaakt n.a.v. een recept van een dame die ze bij de kapper ontmoette. Oh, dat is iets voor ons, dat gaan wij ook aanbieden, zei ik.

Op de open Arboretumdag bij ons in het voorjaar verkopen wij Calendulazaden aan liefhebbers en maken ze attent op deze, voor ons, nieuwe IVN-activiteit. Ria stuurt een 'lekkere' foto en Riekie maakt jacht op *Calendula officinalis*zaad, zoals onze herboriste Riny Rongen heeft (aan)bevolen.

Leo Voragen heeft, na lange jaren soebatten de geliefde plant in zijn tuin gelokt. Want de 'krent' kiest zelf waar ze wil staan en waar niet. Ze wil in elk geval ruimte, in de zon en op de wind. Bij mij in de tuin kan aan al die eisen

worden voldaan en ik strooi 2 zakjes zaad uit op 1.50 m bij 1.50 m. Want van die enkele verdwaalde 'gouden' die er al staat kan ik niet genoeg buitenste blaadjes oogsten om een klein potje crème te maken. Riny vraagt een pakket benodigdheden aan en verschillende recepten om op zuiver biologische wijze, met bijenwas en lanoline (wolvet), de zalf te vervaardigen. De door onze bomentuinbezoekers uitgestrooide goudsbloemenzaden doen het van 'voortreffelijk tot mwa-mwah'. Ook ik zie dat ze wel willen, maar niet zo uitbundig bloeien als die van Regina (een cursiste van onze voorjaarscursus) die ze gewoon tegen de huismuur aan de straat heeft staan. Ook de jongens van Hupperichs, die ze aan een

stenige oprit naast de wei hebben staan, steken mij met hun resultaat de ogen uit. Ik maak Leentje er alvast opmerkzaam op. Zij wil zeker meedoen en heeft geen 'gouwekes' op haar perceel. En vragen kan zij als de beste. Inmiddels is het augustus en kan er geoogst worden, gedroogd, uitgeplukt (geen groen tussen dat mooie geel en oranje) en 'onder' de olie worden gezet. Liefst amandelolie gebruiken geeft al zo'n heerlijke geur en een beetje luxe voor jezelf mag wel, toch? Ik neem olijfolie en binnen no time zijn mijn zaadjes 'in den olie'.

We starten de aanmeldperiode via Frans, onze IVN secretaris en bespreken wie wat meebrengt, verzorgt en gaat begeleiden. Eerst maar eens nakijken hoeveel Watt onze elektriciteit in de Proostenkelder tegelijk kan verdragen! Niet al te veel en dus vragen we 'campeerbrandertjes' te leen en maken een notitie m.b.t. lucht- en brandveiligheid voor die avond. Dan ook maar even checken wie EHBO heeft en de 'noodkist' meebrengt. Nu nog een goed plan voor de opstelling in de Proostenkelder met de gezamenlijke attributen en een lijstje maken met benodigdheden voor de deelnemers.

Een mooie oproep voor op Facebook via Pascalle en aan Nicole voor de IVN website, Nieuwsflits en in de Geulbode, die ons deze keer laat schrikken. We staan er niet in: wat nu? Gelukkig lukt het de week erna wel en melden zich genoeg liefhebbers bij Frans en de organisatoren van de eerste 'calendulaproef'. Het lijkt wel wat op het motto van Pipi Langkous: ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan.

Inmiddels is alles 'warm' uitgeprobeerd, goed gelukt en kijken we met enige spanning uit naar maandagavond 20 november. We zijn met 5 begeleiders al om 18.30 uur ter plekke om maar 'klaar' voor de dag te komen als onze cursisten arriveren.

En ook zij doen dat, zijn ruim op tijd met alle gevraagde spullen en nog vers geplukte goudsbloemblaadjes voor het laatste recept met de gekochte vaseline. Nee, geen minutenverslag van die geweldig geslaagde avond. Alle recepten lukten, iedereen was enthousiast, werkte voor 100% mee en hielp elkaar waar nodig. De vraag wanneer de volgende workshop, die van Claude met de gezond(ere) bonbons, zal plaatsvinden (op 22 januari 2024), was onze beloning, ons compliment. We hebben het goed gedaan, iedereen is geïnteresseerd en we hebben dan wel geen gat in de markt ontdekt maar trekken wel nieuwe mensen naar onze IVN vereniging. Dat we er ook nog een wildplukwandeling met proeven aan overhouden met Yenny en Riny is een mooie bijvangst. Kijken jullie daar maar voor op onze PR mogelijkheden.

Bedankt allemaal voor alle ideeën, jullie inzet en op naar het nieuwe verenigingsjaar!

Aan de slag met Natuurkracht!

Riekie Notten Houben

Vanmorgen op tijd op de Huls bij Simpelveld om met veel vrijwilligers in het kader van Natuurkracht.org de langste haag van Limburg aan te planten. Dat het ook de 'vettigste' plantdag ooit is danken we aan de kleffe, stenige leembodem daar ter plekke en de wekenlange plensbuien.

Het voelt soms of je de 'hele wereld' aan je schoenen c.q. laarzen hebt meegekregen. Lijkt een beetje op Sint Christoffel die i.p.v. kindje Jezus opeens de hele wereldbol over het water moest dragen. Maar we hebben het 'gesjaft!

van IVN Meerssen was een delegatie van zeker 12 personen aanwezig en de meesten voor 2 dagdelen!

Twee tientallen meterslange sleuven werden beplant met telkens 9 meidoornstruiken en dan een hondsroos en keurig netjes op 30 cm afstand van elkaar. Daar werd ons, heel attent, een afgemeten latje voor aangereikt.

Provincie Limburg, gemeente Simpelveld, Limburgs Landschap en natuurlijk de boer/eigenaar van een deel van de grond Bjorn Kleijnen, de prijswinnaar van het 'beste natuuridee voor alle percelen daar' spraken met kennis en vooral enthousiasme

over het 'herscheppen' van het vroegere landschap. Aan de hand van de duidelijke herinneringen van vader Kleijnen werden alle

landschapselementen opnieuw ingetekend en hopelijk allemaal gerealiseerd.

Wilfred Alblas van Limburgs Landschap geeft het eerste exemplaar van het boek over de verdere plannen aan boer Bjorn Kleijnen, het 2de ontvangt gedeputeerde

We lieten ons de vlaai goed smaken en konden de handen aan een hoge vuurschaal warmen. De wangen en de rest van het lijf gloeiden al vanzelf van het stevige graafwerk in de intens frisse buitenlucht. Het prachtige coulisselandschap inspireert de echte natuurmens al eeuwen en verdient het om weer in volle glorie hersteld te worden. De Black Angusrunderen varen er wel bij en keken vanaf een afstandje goedkeurend toe.

Veel succes allemaal met Heuvel Angus en ook wij houden dit project met vreugde in het vizier.

<https://www.ivn.nl/afdeling/meerssen>
ivnmeerssen@gmail.com

ACTIVITEITEN

Deze duren (ruim) 2 uur

Na 1 januari 2024 kunnen we niet meer terecht in de Notenbalk in Ulestraten. Vooralsnog wijken we uit naar Walk Inn in Ulestraten

*****

Iedere donderdag: Werken in de natuur. jo.lexis@home.nl

*****

Zondagmiddag 7 januari 2024: Nieuwjaarswandeling rondom Meerssen met nazit in Proostenkelder tegenover Vredeskapel, Markt Meerssen. Vertrek om 14:00 uur vanaf de parkeerplaats bij het NS station in Meerssen aan de overkant van het spoor. Jo Lexis 06 2917 8733

Woensdagavond 10 januari 2024: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in sporthal Marsana, Molenweg 20. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie op zondagmorgen. (hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966)

Donderdagavond 11 januari 2024: Faunabeheer met speciaal aandacht voor wild zwijn. Door Alfred Melissen van Faunabeheereenheid Limburg. Om 20:00 uur Connect Markt 5 Meerssen. Gezamenlijke activiteit van Bibliotheek Meerssen en IVN-Meerssen. wimelsderks@hotmail.com 043 364 3740

Maandagavond 15 januari 2024: Wateroverlast voorkomen in Meerssen en verbetering waterkwaliteit in de beken. Presentatie door en discussie met Marja Hilders bestuurslid Waterschap Limburg namens AWP. Om 19:30 uur in Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen. Marianne van den Berg mariannevandenbergh@planet.nl 043 364 6754

Maandagvond 22 januari 2024: Gezonde bonbons maken onder leiding van Claude Hollebecque. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. Riekie Notten (043 364 5416). **Aanmelden** ivnmeerssen@gmail.com

Maandag 29 januari 2024: De Wolf, biologie, ecologie, preventie en volksverhalen. Lezing door Olaf Op den Kamp. Om 19:30 uur in Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen. (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740)

Woensdagavond 14 februari 2024: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in sporthal Marsana, Molenweg 20. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie op zondagmorgen. (hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966)

Donderdagavond 22 februari 2024: Natuurvaria met inbreng van aanwezigen o.a. de natuur als rechtspersoon. Om 19:30 uur in Café Walk-Inn, Groot Berghem 2, Ulestraten. Wim Derks (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Maandagvond 26 februari 2024 Algemene Ledenvergadering. Om 19:30 uur in Gemeenschapshuis De Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen. (ivnmeerssen@gmail.com 06 8320 0126).

Zaterdag 2 maart 2024: Maas Cleanup Day. Zie <https://maascleanup.nl/> en verdere publiciteit. Jo Lexis en Els Derks.

Maandagvond 4 maart 2024: Start natuurscursus met binnenles.

Zaterdagmorgen 9 maart 2024: Eerste buitenles van natuurscursus. Curfsgroeve.

Woensdagavond 13 maart 2024: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in sporthal Marsana, Molenweg 20. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie op zondagmorgen. (hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966)

Donderdagavond 14 maart 2024: Ecologische siertuin, presentatie en uitwisseling van ervaringen. Om 19:30 uur in Café Walk-Inn, Groot Berghem 2, Ulestraten. Els en Wim Derks (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740)

Vrijdag 15 maart 2024: NL-Doet. Werken bij Kindervallei (Adelante) Houthem samen met de werkgroep landschapsonderhoud. Aanmelden bij jo.lexis@home.nl

Zaterdagmorgen 16 maart 2024: Tweede buitenles van natuurcursus. Rondje Geulle aan de Maas

Maandagavond 18 maart 2024: Presentatie over klimaat en verandering door Wim Castenmiller, klimaatgids. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. Riekie Notten, houbenriekie@gmail.com 043 364 5416

Zondag 24 maart 2024: Lente-excursie in het Savelsbos. Vertrek om 9:00 uur vanaf parkeerplaats over het spoor bij station Meerssen (carpoolen). Vertrek om 9:30 uur parkeerplaats eetcafé Riekelt, Rijksweg 184 in Gronsveld. Duur 2,5 uur. Wil Lemmens (06-5365 4590) en Riekie Notten (043-364 5416)

Maandagavond 25 maart 2024: Waterkwaliteit en ecologische waarde van de Geul en andere beken in Meerssen. Lezing door Monique Korsten, ecooloog bij Waterschap Limburg. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. Marianne van den Berg mariannevandenbergh@planet.nl 043 364 6754

Zaterdagmorgen 6 april 2024: Derde buitenles van natuurcursus. RivierPark Maasvallei.

Woensdagavond 10 april 2024: Bijeenkomst vogelwerkgroep o.l.v. Bert Merk. Om 20:00 uur in sporthal Marsana, Molenweg 20. Op die avond wordt de afspraak gemaakt voor de komende excursie op zondagmorgen. (hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966

Maandagavond 15 april 2024: Aziatische hoornaar, een ongewenste nieuwkomer. Lezing door Willemien Pieters van Beeing Nature. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. Wim Derks (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740)

Zaterdagmorgen 20 april 2024: Vierde buitenles van natuurcursus. Vogels.

Zondag 21 april 2024: Excursie langs zwaluwhotels en mussenhotel met Jan de Veen. Riekie Notten (043-364 5416)

Zaterdagmorgen 4 mei 2024: Vijfde en laatste buitenles van natuurcursus. Voorjaarsflora.

IVN Natuureducatie afdeling Afdeling Meerssen

Website: www.ivn.nl/afdeling/meerssen

E-mail: ivnmeerssen@gmail.com

Bestuur

Voorzitter Marianne van den Berg

Vicevoorzitter Wim Derks

Secretaris Frans Ligthart

Penningmeester vacature

Bestuursleden
Frans van de Kragt
Riekie Notten-Houben
Pascalle Satijn
Jan de Veen
Leo Voragen

Coördinatoren van de Werkgroepen:

Communicatie	André Ament	T 06 44189017
Vogelwerkgroep	Bert Merk	T 043 3644339
Activiteiten	Wim Derks	T 043 3643740
Jeugd	Els Derks-van der Wiel	T 043 3643740
Plantenwerkgroep	Leo Voragen	T 045 5442300
Paddenwerkgroep	Frans van de Kragt	T 043 8502832
Landschapsonderhoud	Jo Lexis	T 06 29178743
Zoogdieren	Wim Derks	T 043 3643740
Milieu	Els Derks-van der Wiel	T 043 3643740

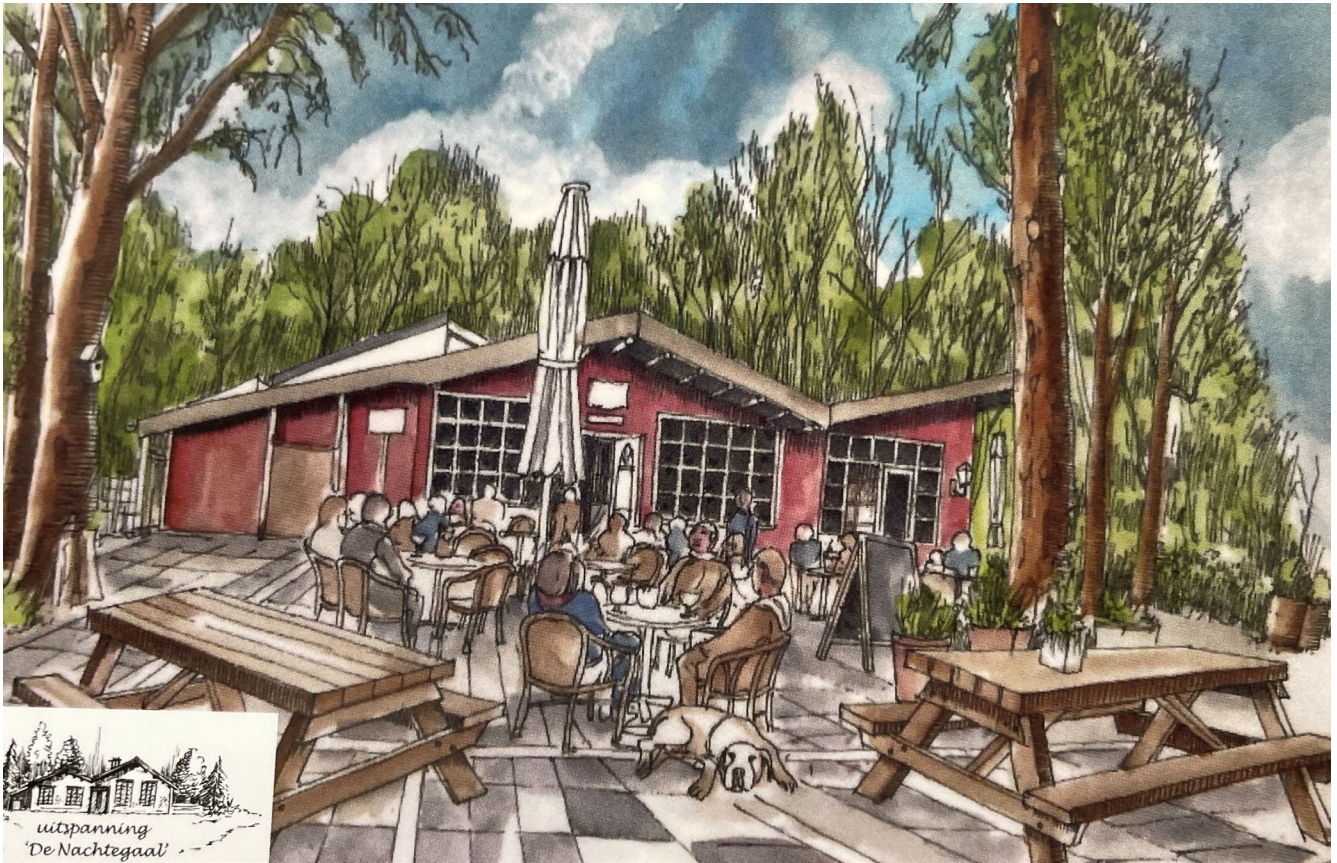
Samenwerkingspartners in de gemeente Meerssen o.a.

Kwallef van Vliek <http://kwallefvanvliek.nl>

Milieudefensie Meerssen meerssen@milieudefensie.nl

Stichting Duurzaam Meerssen <https://www.stichtingduurzaammeerssen.com>

Uitspanning 'De Nachtegaal'

Gemeentebroek 6 6231RV Meerssen

T 043 3642161

www.uitspanningdenachtegaal.nl

info@uitspanningdenachtegaal.nl

Iedere dag geopend vanaf 10.00 uur